

чы) нам няма чаго баяцца: яны і непазбежныя, у пэўнай меры, у кнізе дакументальнай, якую, дарэчы, будуць чытаць «на выбарку».

Шчыра кажучы, мне ўжо трэба, відаць, трохі адысціся ад нашага страшнага матэрыялу: пасля даволі ўпартага глядзеньня на яго прабываеш у ім, не бачу пакуль што новых формаў падачы асобнымі нарысамі.»

А вось ліст Алеся Адамовіча да Янкі Брыля за 25.08.1973, у якім ён згадвае наказ Уладзіміра Калесніка пра «цягнуць раздзел», і пацвярджае ролю Брыля як эксперта па беларускай мове:

«Дарагі Янка!

Не вельмі мне тут пашанцавала: раз і яшчэ раз захварэў. Ды застаўся трохі, каб у цяпле марскім трохі падраўняцца. Але ва ўсякім дрэнным бывае і лепшае. Пакуль холад стаяў і хварэў я, цягнуў раздзел. І выцягнуў да 120 старонак. Буду дапрацоўваць, але здаецца, атрымалася нешта патрэбнае. Мабыць, можна будзе гэтым абагульніць кнігу, бо тут спроба адказаць, што такое Хатыні ў глабальным значэнні. Так, яно. Раздзел утварыў Баркі (адны і другія), Красніцу і яшчэ. Выкарыстаў Валодзевы запісы і думкі таксама. Але тут будзе, мабыць, спрэчка — толькі ўжо наадварот. Ён запісы даў дакладнейшыя, чаго мы і дабіваліся раней — з усёй украінскай стыхіяй. Але такое і столькі чытач не адолее ў такім выглядзе. Прыдзецца зрабіць тут мову чужэй, болей беларускай і меней украінскай. Будзем вас прасіць, Іван Антонавіч!

Ну вось, яшчэ 120! А вы казалі: хопіць 15-20 аркушаў! Дай бог у 35-40 уабраць — калі яшчэ Міншчыну выкарыстаем.»

«Мажліва, ён замардоўвае сябе работай...»

Вядома, не ўсё ў такім вялікім праекце ішло гладка. Здараліся накладкі і падчас публікацый, пра што сведчыць ліст Уладзіміра Калесніка да Янкі Брыля:

«Брэст, 3.10.73.

Дарагі Янка!

Атрымаў твае матэрыялы — цяжкія. Не думаў нават, што столькі сабярэцца па Міншчыне. Для нашай кніжкі пакуль што накідаў пару старонак чарнавога ўступу для раздзельчыка пра жанчын. Праявіў плёнкі і рады быў, што парваная плёнка з Мсціжай, якая мне будзе такая патрэбная, усё ж сяк-так выйшла і можна будзе скарыстаць тыя кадры. Наогул фотаматэрыял на гэты раз удаўся на славу і я яго нарэшце навучыўся сістэматызаваць, так што блытаніна будзе выключана. Пра публікацыю ў вераснёўскім нумары чуў шмат добрых выказванняў ад людзей, хоць мне было прыкра, што здымак Бародаўкі падпісаны як бабуля Акушэвіч. Як маглі пераблытаць? Я ж на левым баку скрозь падпісвай.

...Шкада, што нездаровіцца Сашы. Махліва, ён замардоўвае сябе работай, табе вярта было б з ім пагаварыць наконт больш бяспечных адносін да быст-

раплыннага часу — сябе абагнаць і цераз сябе пераскочыць немажліва, а ў сталым узросце і спрабаваць гэта рабіць сорамна».

Праца над такім цяжкім матэрыялам не толькі падрывала здароўе, але і вымагала пэўнай маральнай вышыні. У 1974-м Брыль занатоўвае:

«Мы напружана працавалі, Адамовіч, Сёмуха (рэдактар кнігі. — Л. Р.) і я, калі мне пазванілі выступіць па радыё, яшчэ раз гаўкнуць на Салжанычына, прычым — неадкладна!.. І некалькі ж проста і неадкладна я адмовіўся, не бачачы ў гэтым падзвігу і дагэтуль. Несалідна гэта — так доўга пераконваць саміх сябе ў тым, што паступілі правільна, прымушаць людзей брахаць ужо не на страх, а на брэх. І не тых дапускаць, што самі гэтага прагнуць, а «правяраючы ляяльнасць», «перавыхоўваючы» «непрыручаных».

Пасля выхаду кнігі рэзананс быў нечуваны... І не толькі стануўчы. Знаходзіліся і тыя, каму ўпоперак было сказанае слова непрахарошанага праўды пра вайну, і тыя, хто зайздросціў поспеху трох суаўтараў. Пачытаем ліст Алеся Адамовіча ад 27.06.75 да Янкі Брыля, напісаны падчас чарговага адпачынку ў доме творчасці дзесь на моры:

«Ну, наслухаўся я тут ад В. пра ўсіх, каго толькі ўспомніла. А яшчэ Граніна дачка тут, дык у яе вочы робяцца вялікія, здзіўленыя: што ж там за бел. пісьменнікі? Як раскрые В. роцік — як з караціцы чарніла! Я ўжо бегаю на другі пляж. Але ёй матрац пливучы патрэбен — знойдзе. І зной слова скажа — яшчэ пра каго-небудзь. А за гэтым, каб толькі ж яе мілы характар, але і рэха ўсіх іхніх там, у Мінску, размоў.

З усяго плявузгання адно ўсё ж запала мне. Шкада, што не паслухаліся мяне (Валодзя, як заўсёды, пад настрой не захацеў слухаць і цябе павярнуў). Усё ж трэба было аддаць увесь наш ганарар, калі не на помнік, дык у які-небудзь камітэт. І не ў тым справа, што гавораць усяляк, а ў тым, што сам я адчуваў, што трэба так абавязкова зрабіць.

Цяпер ужо пачакаем прэміі, абяцанай Ананьевым (У 1967 годзе А. Ананьеў быў абраны членам Праўлення Саюза пісьменнікаў СССР па рускай літаратуры ў рэспубліках СССР. — Л. Р.) Ёсць тут чаму і парадвацца».

Абячаную прэмію кніга «Я з вогненнай вёскі» так і не атрымала. Але работу над ёю кожны суаўтар лічыў важнай падзеяй у сваёй творчай біяграфіі. Адамовіч пасля ўзяўся за напісанне разам з Даніілам Граніным «Блакаднай кнігі» па тым жа прынцыпе — сабраць сведчанні тых, хто перажыў ленынградскую блакату. А калі праз шмат гадоў журналістка звярнулася да Брыля з просьбай распаўсюдзіць пра работу над кнігай-рэквіемам, той, ужо народны пісьменнік, адмовіўся: «Не магу зноў вяртацца да гэтай тэмы, надзвычай цяжка. Потым вы і самі зразумееце, пра што кажу...»

Людміла РУБЛЕЎСКАЯ.

На мінулым тыдні «Звязда» анансавала правядзенне Дня беларускага пісьменства ў Капылі. Прадстаўнікі Саюза пісьменнікаў Беларусі ўчора распавялі аб праектах, якія будуць прадстаўлены на свяце.

Алена СТЭЛЬМАХ, першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі, адзначыла, што разам з Мінскім аблвыканкамам рыхтуецца мерапрыемства ў гонар літаратараў Капыльшчыны. Будзе арганізавана памятнае месца: адкрыюць помнік, а таксама высадзяць дрэвы. Але гэта далёка не адзіная акцыя, якая плануецца ў межах свята. Алена Стэльмах дадае:

— У першую чаргу хочацца сказаць аб стварэнні серыі кніг, прысвечаных знакамітым людзям Беларусі. Іх аўтарам з'яўляецца пісьменнік Валерый Чудаў. Кнігі пабачаць свет у серыі «Школьная бібліятэка». А сам праект будзе прадстаўлены падчас Дня беларускага пісьменства.

З 4 да 5 верасня Капыль стане пляцоўкай для мноства аўтараў. Так, выдавецтва «Чатыры чвэрці» плануе прэзентаваць новыя кнігі Сяргея Трахімёнка. Па словах Жаны Клімянок, намесніка галоўнага рэдактара выдавецтва, «Калі хвост віляе сабакам» і «Набеліат» выйшлі да юбілею пісь-

Фота БелТА

менніка. Пазнаёміцца з выданнямі і задаць свае пытанні Сяргею Трахімёнку можна будзе падчас правядзення свята.

Цікавую і даволі вялікую праграму рыхтуе магілёўскае аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі. Старшыня аддзялення Алесь Казека адзначыў:

— Наша аб'яднанне плануе прадставіць праграму пад назвай «Нашых сэрцаў адкрытых адзіная мова». Яна будзе складацца з чатырох блокаў. Знаёмства з выбітнымі магілёўскімі пісьменнікамі, чытанне лірычных вершаў з восеньскай тэматыкай, а таксама дэкламаванне любімых вер-

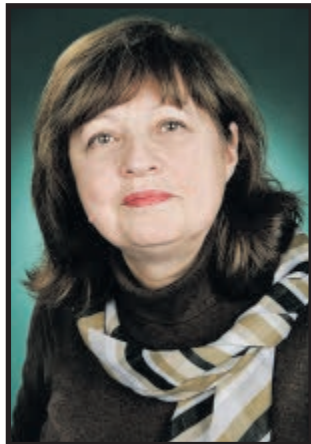
шаў класікаў і сучасных беларускіх паэтаў.

У капыльскім палацы культуры 4 верасня адбудзецца літаратурная імпрэза з удзелам літаратараў Віцебскага, Гродзенскага, Гомельскага і Брэсцкага аддзяленняў Саюза пісьменнікаў Беларусі. Больш за 100 аўтараў прымуць удзел у мерапрыемствах, а на пляцоўцы «Слова пісьменніка» пройдуць імпрэзы, літаратурна-гістарычныя віктарыны і аўтограф-сесіі.

Сачыце за навінамі Дня беларускага пісьменства на старонках «Звязды».

Арына КАРПОВІЧ.

НЕ СТАЛА ПРАФЕСІЯНАЛА СВАЁЙ СПРАВЫ

Заўчасна пайшла з жыцця талентаватая даследчыца, педагог, журналіст і юрыст Наталля Мікалаеўна Доўнар. На працягу многіх гадоў яна працавала ў «Звяздзе», дзе кампетэнтна вырашала ўсе юрыдычныя пытанні, а таксама вяла аўтарскую калонку. Наталля Мікалаеўна была яшчэ і прафесійным журналістам. Невыпадкова яе вопыт спатрэбіўся на факультэце журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, дзе яна доўгі час выкладала. Яе любілі студэнты: толькі чалавек, які мае каласальны практычны вопыт у сваёй сферы, можа зацікавіць сучасную моладзь. Наталля Доўнар у нашай краіне была спецыялістам нумар адзін у галіне прававога рэгулявання дзейнасці СМІ, інфармацыйнага права і інфармацыйнай бяспекі. У любы час па юрыдычную дапамогу да яе маглі звярнуцца калегі-журналісты, і Наталля Мікалаеўна нікому не адмаўляла.

Калектыў рэдакцыі газеты «Звязда» смуткуе з прычыны смерці нашай калегі, а таксама выказвае глыбокія спачуванні яе родным і блізкім.

Калектыў Выдавецкага дома «Звязда» выказвае шчырыя спачуванні карэспандэнту газеты «Звязда» Ірыне Сідарок з прычыны напаткаўшага яе вялікага гора — смерці БАЦЬКІ.

МЛЕЧНЫ ШЛЯХ ДА СПАЗНАННЯ СУСВЕТУ

У мінскім выдавецтве «Ковчег» пабачыла свет кніга-дзёнік лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Уладзіміра Сцяпанавіча ЛІПСКАГА «Усякі дзень апошні». Разам сабраныя дзёнікавыя запісы ад 6 мая 2019 да 6 мая 2020 гг. Нагадаем, што ў маі 2020 года пісьменніку споўнілася 80 гадоў. Да нядаўняга часу ён з'яўляўся галоўным рэдактарам папулярнага часопіса для дзяцей «Вясёлка». І выконваў гэтыя адказныя абавязкі арганізатара пісьменніцкага дыялогу з юнымі чытачамі і іх бацькамі болей як чатыры дзесяцігоддзі.

Пра што гавораць запісы аднаго з найстарэйшых пісьменнікаў нашай краіны, чыя творчасць неаднойчы была адзначана дзяржавай, шануецца беларускім народам? Уладзімір Ліпскі піша пра сябе асабіста і сваю сям'ю, вельмі шчымымі падарожжамі яго радкі, прысвечаныя бацькам. Іх нельга не прачытаць. Ужо з тае прычыны, каб задумацца пра сваіх блізкіх, успомніць пра тых, хто адышоў ад нас у вечнасць. Шмат піша пра сустрэчы з цікавымі, адметнымі асобамі ў беларускай культуры.

Многія старонкі дзёніка аднаго года — гэта і ўражанні ад прычатынага. Звяртаешся да гэтых слоў і неўпрыкмет думаеш пра тое, якая актыўная праца ідзе ў свядомасці літаратара, як настойліва ўгрызаецца ён у тое, што адкрыта папярэднікамі альбо сучаснікамі. Вывучае на старонках чужых кніг надзвычай цікавыя, актуальныя думкі, нягледзячы на тое, колькі мінула часу ад іх першага агучвання. Шмат піша пра калег — беларускіх паэтаў, празаікаў, перакладчыкаў, цёпла, пашанотна ставіцца да іх здзяйсненняў. Як, напрыклад, да перакладаў шэдэўраў сусветнай паэзіі, здзейсненых лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Уладзімірам Скарынкіным.

Часта разважае аўтар дзёніка пра чытанне, ролю кнігі ў выхаванні чалавека, асобы, пра тое, якая будучыня ў папярэвых выданняў. «Ужо некаторыя вэндзяць такі запыт: колькі гадоў засталася жыць папярэвай кнізе?

А я трымаю руку на ласкавай, пяшчотнай кнізе «Закаханы трэцякласнік», і ўжо ад яе вокладкі ідуць промні вясны ў маю душу. Адтуль выстукваецца адказ: кніга будзе жыць вечна! Столькі, колькі накіравана жыць Чалавеку на Зямлі!

Кніга — гэта загадка нашай духоўнасці. Галоўны наш настаўнік, выхавальнік, асветнік. Як без іх?

У кожнай друкаванай кнізе — свая вопратка, непаўторны пах, адметная аўра. Яе, новенькую, можна, як дзіця, паглядзіць па галоўцы, адчуць дыханне. Усё гэта хараство губляецца на блакітным экране...» І далей: «Кніга на Зямлі, Слова мастацкае ў ёй, Дыханне чалавечай Душы — гэта Млечны шлях да спазнання свету, шлях у вечнасць. Гэты шлях нязменны!»

Мікола МІРШЧЫНА.